

Vihreän siirtymän vesistövaikutukset ja vesiensuojelu

Väitöskirjatutkija Suvu-Tuuli Puharinen

Suomen Ympäristöoikeustieteen seuran seminaari 29.4.2024

Lähtökohdat

- Vihreä (tai puhdas) siirtymä perustuu EU:n vihreän kehityksen ohjelmaan (COM(2019)640), jossa asetetaan kunnianhimoiset ilmastotavoitteet sekä mm. energiantuotannon ja teollisuuden siirtymä puhtaaseen tuotantoon
 - Negatiiviset ympäristötoimet: uusia toimintoja, jotka eivät kuluta ympäristöä suhteellisesti yhtä paljon kuin aiemmat
- Samaan aikaan tavoitteena ympäristön pilaantumiskehityksen kääntäminen ja ekosysteemien ja biodiversiteetin säilyttäminen
 - Positiiviset ympäristötoimet: aktiivinen ympäristön tilan parantaminen ja ennallistaminen
 - EU:lla vesille kattava lainsäädäntö, vesipuitedirektiivi (2000/60/EY)
- Haaste: miten onnistua samanaikaisesti saavuttamaan ympäristölaatuavoitteet ja lisäämään uutta teollista toimintaa, josta aiheutuu vesistövaikutuksia?

Vesipuitedirektiivi

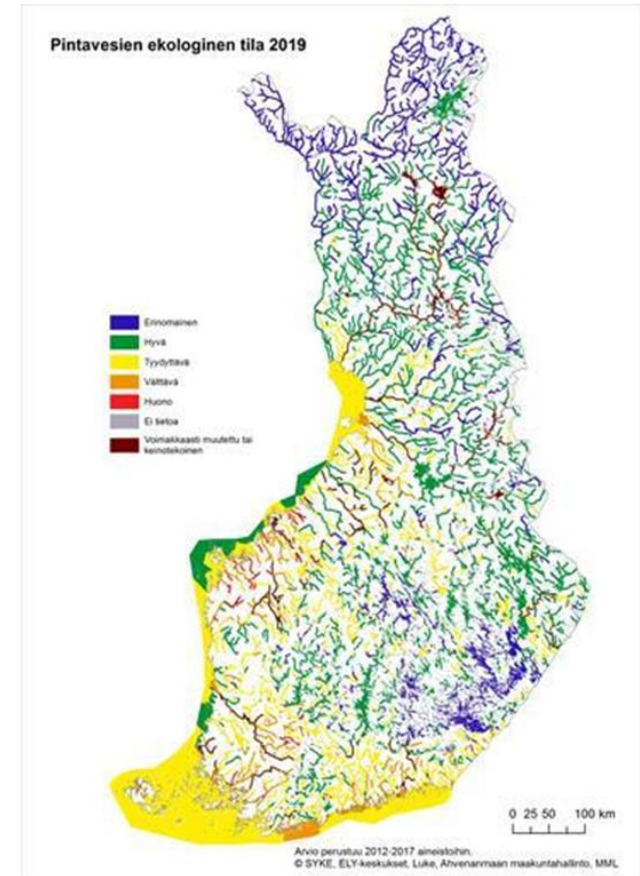
- Vesienhoidon (sitovat) ympäristötavoitteet (4 art.)
 - pintavesien ja pohjavesien tilan heikkenemisen estäminen ja hyvän tilan saavuttaminen 2015 (tai 2027)
- Vesienhoidon suunnittelujärjestelmä
 - Ympäristötavoitteiden saavuttaminen toteuttamalla vesienhoidon suunnitteluprosessia valuma-alueella
 - Uusien kuormituslähteiden kontrolli + olemassa olevan kuormituksen vähennys
 - Vesienhoidon piiri kattaa kaikki toiminnot ja sektorit, jotka aiheuttavat painetta vesien tilaan (ml. maa- ja metsätalous, vesirakentaminen, teollisuus)
 - Vesienhoidon ohjauskeinokokonaisuus: vanhojen hankkeiden lupien tarkistus, toiminnoista luopuminen, sektoripolitiikkojen (erit. hajakuormitus) uudistaminen
- Eli: jos VPD täytäntöönpannaan asianmukaisesti, vesiin kohdistuvia yhteisvaikutuksia hallitaan, vesien tilaa parannetaan (resilienssi uusille paineille), vedenkäyttösektoreita uudistetaan (vanhat toiminnot v. uudet)

Weser-ratkaisu ja lupaedellytysten tiukentaminen

- Tilanteessa, jossa vesien tila ei ole juuri parantunut EU-jäsenvaltioissa, EU-tuomioistuin ottanut tiukan linjan lisäheikennyksiin
- 2015 Weser
 - Ellei VPD 4(7) art. poikkeusta sovelleta, lupaa ei saa myöntää uudelle hankkeelle, joka heikentäisi pintaveden tilaa tai vaarantaisi hyvän tilan saavuttamisen
 - Heikentämiskiellon tulkinta laatutekijäkohtaisesti
 - Artiklan 4(7) poikkeus rajattu pilaamisvaikutusten osalta, muuten edellytyksenä haittojen minimointi, merkittävemmän yleisen edun vaatimus ja että toiminnalle ei ole ympäristöllisesti parempia vaihtoehtoja
- Myöhempi oikeuskäytäntö pohjavesien kemiallinen tila (C-535/18), väliaikaisen heikentämisen kielto (C-525/20), laaja soveltamisala? (C-301/22)
- Suomessa YSL ja VL lupaedellytysten tulkinta Weserin mukaisesti (KHO 2017:87 ja KHO 2019:166)

VPD:n luvitussäännöt ja vihreän siirtymän hankkeet

- Tilanteessa, jossa vedet eivät ole hyvässä tilassa tai kestävät heikosti uutta kuormitusta heikentymättä, VPD muodostaa pullonkaulan hankkeille
 - KHO 2019:166, KHO 19/2022 muu päätös, KHO 2022:38, (KHO:2023:106), vrt. KHO 890/2024 muu päätös
- Ratkaisua lähdetty hakemaan sujuvoittamisella ja VPD:n joustolla
 - HE-luonnos VPD poikkeus osaksi lupaharkintaa
 - EU: oletus merkittävämmän yleisen edun täyttymisestä energiahankkeet (RED III) ja strategiset projektit (CRMA) → VPD 4(7) art.
 - Viranomaisten valitusoikeuksien kaventaminen (hallitusohjelmakirjaus)
 - Vesienhoidon kompensatio

Toinen vaihtoehto – vesiensuojelun tehostaminen

- Oikeudelliset edellytykset uusille hankkeille tiukat, jos olemassaolevaa kuormitusta ei ole hillitty ja jos luvantarkistamismekanismit eivät toimi
 - KHO 2019:166, KHO 19/2022 muu päätös, KHO 2022:38, vrt. KHO 890/2024 muu päätös
- Suomessa monet VPD:n instrumentit toimivat heikosti
 - Lainsäädännön esteet vanhoihin lupiin puuttumiselle (erit. VL) ja heikko linkitys vesienhoitoon (VL, YSL)
 - Sektorien rakenteiden uudistaminen (metsäojitus, metsälaki ja VL, ks. Halonen 2016)
 - Toimet maatalouden ravinnekuormituksen hillintään
 - EU:n ennallistamisasetus vastatulessa
- Vesienhoidon kompensatio → uusi toiminto järjestää olemassa olevan kuormituksen vähennyksen voidakseen tulla luvitetuksi
 - Tarkoituksenmukaisin tapa ohjata kuormituksen vähentämistä? Vastuun siirtäminen hankkeille/toimijoille?

Kiitos!

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

uef.fi